Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024
№ 2

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Google Scholar

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 758 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr 10
Baxtiyor Islamov

Kichik biznesni rivojlantirishda "yashil" iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati 12
Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G'oipnazarov

Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System 18
Zufarova Nozima Gulamiddinovna

Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko'rsatkichlari va ekologik muammolar 26
Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich

Yashil budjetlashtirish va uni O'zbekistonda joriy etish istiqbollari 32
Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi

Iqtisodiyotda ta'lim va fan integratsiyasining asosiy yo'nalishlari 37
Yormatov Ilmidin Toshmatovich

Transport vositalari va yo'llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir 41
Agzamov Shaxboz Akmalovich

Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish 46
A. X. Salamov

Biznes-reja baliqchilik xo'jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida 50
Dosmuratova Shaxista Kengashovna

Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi 57
Axmediyeva Aliya Toxtarovna

Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari 65
Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich

Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari........ 69
Shamsiyev Nodir Muratovich

Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari........ 74
Shagazatov Oybek bahodirovich

Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo'nalishlari 78
Davlatov Sanjar Abdimannonovich

Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari 82
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich

Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformatsiyaning muhim yo'nalishlari 86
Yuldasheva Kamola Miraliyevna

O'zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) 91
Yoriyeva Farangiz Murodillayevna

Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi........ 96
Nazarova Umida Avazovna

Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari........ 100
Mirzaxodjayev Alisher Botirovich

Globallashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish 105
Mirzayev Musurmon Umidullayevich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning oʻrni va ahamiyati....110
Fayziyeva Aziza Azamat qizi

Ta'lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili....115
Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich

Ta'minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish....121
Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi

Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari....125
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich

Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан....131
Абдурахманова Матлуба Махамадаминовна

Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari....137
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich

Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish....143
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva

Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili....150
Sultonboeva Munira bahodirovna

Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar....156
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon oʻgʻli

Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта....161
С. С. Алиева, А. Назаров

Erkin iqtisodiy zonalarning faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish....169
Sheraliyeva Saida Azatovna

Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari....172
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich

Инклюзивное образование и его особенности....177
Зайнутдинова Умида Джалоловна

Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yoʻllari....181
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich

Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yoʻllari....186
Hakimov Ulugʻbek Furqat oʻgʻli

Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari....190
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon Gʻulomjon oʻgʻli

Oʻzbekistonda sugʻurta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi....195
G. Adilova

Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini oʻyinlar nazariyasi usuli bilan baholash....199
Mardiyev Nurali

Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlari....205
Yaxyayeva Inobat Karimovna

Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili....209
Borotov Sharofiddin Jumaqul oʻgʻli

Koʻchmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari....215
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich

Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yoʻnalishlari....223
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna

Oʻzbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi
instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar....228
Eshimov Alisher Dusmurodovich

Tashqi savdoda notarif usullarni qo‘llashning iqtisodiy oqibatlarini aniqlash metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi) 236
Norqobilov Akobir Iso o‘g‘li

Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari........ 242
Rabbimov Elbek Abdulloyevich

Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog‘liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari 247
Imonqulov Nuriddin Qo‘shmon o‘g‘li

Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari........ 252
Shoymardonov Orziqul Jo‘ra o‘g‘li

Majburiy tibbiy sug‘urtaning vujudga kelishi va o‘ziga xos xususiyatlari........ 258
Kenjayev Soxib Sayfiyevich

O‘zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma’murchiligini joriy etish orqali budjet-soliq siyosati samaradorligini yanada oshirish 262
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi

Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli 268
Shokirov Mirkamol Mirolim o‘g‘li

Boshqaruv hisobida mas’uliyat markazlarini tashkil etish masalalari........ 276
Sobirov Otabek Olimjonovich

Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo‘llari 279
Kultayev Farxod Shavkatovich

Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko‘rsatkichlariga ta’sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish........ 283
Normo‘minov Temurbek Sheraliyevich

O‘zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo‘llari 286
To‘ychiyev Otabek Shamshiyevich

Venchur kapitalining mohiyati va O‘zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari........ 290
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna

Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlash zarurati........ 295
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug‘bek o‘g‘li

Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta’sirini ko‘p omilli ekonometrik modellashtirishda tahlil qilish........ 299
Abdunazarova Shahnoza Norqo‘chqor qizi

Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo‘llari........ 304
Abdullayev Boburjon Akbaralievich

Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o‘rni 308
Akbarov Akmalxon Akrom o‘g‘li

Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish 312
Mirzayeva Nargiza Batirovna

Talabalarning oilali bo‘lishiga ta’sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv........ 316
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov

Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation........ 321
Mukhlisa Ikramova

Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o‘rni va iqtisodiy rivojlanishga ta’siri........ 327
Yusupov Muhammadali Soxib o‘g‘li, J.D. Xojiyev

Temir yo‘l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo‘yicha xorijiy tajriba........ 331
Kadirova Sharofat Amonovna

Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирйўлйўловчи” 334
Н. Э. Кахарова

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi 339
Sharipov Bobur Anvar o'g'li

"STEKLOPLASTIK" MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish 344
Musyeva Shoira Azimovna

Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari 350
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova

Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans 355
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova

Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralar samaradorligiini KPI orqali baholash uslubiyati 359
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich

Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari 364
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna

Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari 371
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi

Процессы цифровизации АО "Hududgazta'minot" 375
Хусанов Кахрамон Нишонович

O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari 380
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li

Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi 383
Bobayev Isroiljon Abdinabiyevich

Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash 388
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li

O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari 396
Sh. Madraimov

Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida 399
Xasanova Lola Mamasharifovna

Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari 402
B. B. Berkinov

O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari 411
G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li

Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida) 415
Karimov Bekzodjon Ilxomovich

Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari 422
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li

Финансы или корпоративные финансы 428
Уринов Бобур Насиллоевич

In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features 434
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi

Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari 439
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li

Сокращение уровня бедности в Узбекистане 445
АмирджановаСитора Суннат кизи

Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash 450
S. B. Inoyatov

Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari 455
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li

Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari 462
Ollokulova Feruza Mansurovna

Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili 465
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich

Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati 471
Xalmuxamedova Zeboxon Babaxanovna

Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari 475
M. Yuldosheva

Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari 482
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna

O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili 489
Mirzayev Mirza Abdullayevich

Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini instituttsional tahlil qilish mexanizmi 494
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna

Integrasiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi 501
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna

Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish 505
Karamatova Noiba Husnitdinovna

Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlari 512
Mamatov Mamajan Axmadjonovich

Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ 519
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович

O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari 524
Sultanov Baxram Begdullayevich

Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях 528
Самигова Гуландом Абдужаббаровна

Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri 536
Mirzayeva Muhlisa Ubaydullo qizi

Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin 541
Muminov Akmal Tulkunovich

Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri 545
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich

Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari 550
Shukurov Ilxom Safarboyevich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Turli mamlakatlarda oliy ta’limni moliyalashtirish yo‘llari 557
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi

Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi 562
Yuldashev G‘iyos Turabekovich

Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari 566
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna

Qishloq xo‘jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish 572
Boltayev Abror Sayitmuradovich

Секреты интересного урока в начальной школе 579
Гараева Олеся Владимировна

Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o‘rni 582
Ibragimova Gulchehra Toxirovna

Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi 586
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich

O‘zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida 593
Nabiyev Feruz Nurmurodovich

Fundamentals of Innovative Management and its Organizational Control 599
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsudov Bunyod Abdusamatovich

Moliyaviy menejment tizimini rivojlantirishda raqamli marketingdan foydalanishning afzalliklari 604
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich

Оценка экономической эффективности использования фотоэлектрической тепловой установки 608
Жураев Ислом Рахматович, Юлдошев Исроил Абриевич, Жураева Зухра Исламовна

Ilmiy darajali kadrlar tayyorlash sohasida xalqaro tajriba 614
Fazliddinov Shohruh Shamsiddinovich

Turizm infratuzilmasi va uning tarkibiy tuzilishi 621
Po‘latov Ma’murjon Murodjon o‘g‘li

Oliy ta’lim xizmatlari bozorining rivojlanishi sabablari 625
Abdukadirova Kamola Azimovna

Mintaqada turizm sohasini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalari 629
Isomiddinov Inomjon Qurvonali o‘g‘li

Ichki turizmni rivojlantirish bo‘yicha infrastruktura holati 636
Dehqonov Burxon Rustamovich

Soliqqa tortish maqsadida kadastr qiymatlarini aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish yo‘llari 642
Kamilov Abror Anvarovich

O‘zbekistonda uylarning energiya samaradorligini oshirish 647
Dodiyev Fozil O‘tkurovich

O‘zbekistonda talant menejmentni tatbiq etish istiqbollari 653
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o‘g‘li

Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari 658
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o□g□li

Bulutli texnologiyalardan foydalangan holda resurs xarajatlarini optimallashtirish: tahlil va boshqarish 663
Saitkamolov Muxammadxo‘ja Sobirxo‘ja o‘g‘li, Karabayev Rustam Zafarovich

Milliy iqtisodiyotni rivojlanishida sug‘urta institutlarining tutgan o‘rni 673
K. A. Sharipov, D. Jo‘rayev

Tadbirkorlik nazariyasining evolyutsion talqini 678
Aripov Oybek Abdullayevich

Enhance Export Potential of Private Entrepreneurship and Small Venture........683
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi

Mintaqa barqaror rivojlanishini cheklovchi ekologik omillar tahlili........690
Adilova Marg'uba Tursunaliyevna

Improving the Efficiency of Industrial Enterprise Activities in the Age of Digital Technologies........698
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi

A study of green marketing practices in the retail industry – Advantages and disadvantages........705
Davronova Zilola Gulomovna

Tijorat banklarining korporativ xizmatlarini transformatsiyalash jarayonini rivojlantirish........709
Farmanova O'g'iloy Aliqul qizi

Davlat moliyaviy nazorat tizimini rivojlantirish istiqbollari........715
Maxmudov Azamat Normuradovich

Xorijiy banklarning moliya injiniringi mahsulotlari va rivojlanish istiqbollari........721
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich

O'zbekistonda turizm xizmatlari imkoniyatlari: muammo va yechimlar........727
Fayziyev Oybek Raximovich, Xalikov Saydilla Abdraxmanovich

Sanoat klasterlarini shakllanishining simulyatsiya modelini yaratish........734
Xakimov Ziyodulla Axmadovich, Axmedova Rayxona Jasurbek qizi

Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning xususiyatlari va ustuvor yo'nalishlari........741
Tolibjon Qazaqov Sharifjon o'g'li

Raqamli iqtisodiyotda zamonaviy texnika va texnologiyalarning xususiyatlari........747
Xusanov Ulugbek Nishanovich

Biologik aktivlar va qishloq xo'jaligi mahsuloti joriy hisobini tashkil etish bo'yicha xorijiy tajribalar........752
Yusupova Mahfuza Baxtiyor qizi

O‘ZBEKISTONDA TURIZM XIZMATLARI IMKONIYATLARI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Fayziyev Oybek Raximovich
I.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti nodavlat oliy ta’lim tashkiloti, Iqtisodiyot fakulteti, “Moliya” kafedrasi dotsenti, Toshkent kimyo xalqaro universiteti mustaqil izlanuvchisi

Xalikov Saydilla Abdraxmanovich
Alfraganus universiteti nodavlat oliy ta’lim tashkiloti, Iqtisodiyot fakulteti, “Moliya” kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur ishda O‘zbekiston Respublikasining mavjud sayyohlik salohiyati tahlil qilinib, uni rivojlantirishga to‘sqinlik qilayotgan muammolar qisman o‘rganilgan, ularning yechimlari bo‘yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: sayyohlik salohiyat, turizmdagi muammolar, servis va xizmat ko‘rsatish obyektlari, viza rejimi, sayyohlar oqimi, Konsepsiya, jahon turizm bozori, “O‘zbekiston tashrif qog‘ozi”, “O‘zbekiston turizm brendi”, implementatsiya qilish.

Abstract: This work analyzes the existing tourism potential of the Republic of Uzbekistan, partially studies the problems that impede its development, and also provides proposals and recommendations for solving them.

Key words: tourism potential, problems in the field of tourism, services and facilities, visa regime, flow of tourists, Concept, global tourism market, “Business card of Uzbekistan”, “Tourist brand of Uzbekistan”, implementation.

Аннотация: В данной работе анализируется существующий туристический потенциал Республики Узбекистан, частично изучаются проблемы, препятствующие его развитию, а также даются предложения и рекомендации по их решению.

Ключевые слова: туристический потенциал, проблемы в сфере туризма, услуги и сервис, визовый режим, поток туристов, Концепция, мировой туристический рынок, “Визитная карточка Узбекистана”, “Туристический бренд Узбекистана”, имплементация.

KIRISH

Mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlariga keng imkoniyat va yengilliklar yaratilayotganligi bois, kun sayin tarmoqda yangidan-yangi zamonaviy ishlab chiqarish korxonalari, turistik obyektlar kabi turli yo‘nalishlardagi faoliyatlar yo‘lga qo‘yilmoqda. Har yili ana shunday istiqbolli loyihalar asosidagi turistik infratuzilma obyektlari qurib foydalanishga topshirilmoqda. Buning uchun, tadbirkorlik subyektlariga mamlakatimizda faoliyat olib borayotgan tijorat banklari tomonidan imtiyozli kreditlar ajratilib berilib ularning faoliyatlari moliyalashtirilmoqda. Natijada, tadbirkorlik subyektlarining faoliyati to‘liq yo‘lga qo‘yilishi hisobiga viloyatlarning hududiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatib nafaqat ichki balki tashqi turizm imkoniyatlari ochilib qo‘shimcha ish o‘rinlari yaratilmoqda, pirovardida esa, hududlar aholisining bandligi ta’minlanmoqda.

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

Shuni alohida ta'kidlab o'tish kerakki, mamlakatimizning sayyohlik salohiyatini jahon miqyosida keng targ'ib qilish va bu orqali mamlakatimizga xorijiy sayyohlar oqimini ko'paytirish hisobiga iqtisodiyotimizga xalqaro valyuta oqimining tushimini kuchaytirish bilan bog'liq hali ishga solinmagan muammoli masalalarimiz ham borligi rost. Ushbu maqolada ham aynan respublikamizning turizm sohasidagi mavjud imkoniyatlar tahlil qilinib, aniqlangan ayrim muammolar va ularning yechimi xususidagi qisqacha tahliliy mulohazalar keltirilib xulosalar shakllantirilgan. Shakllantirilgan xulosalarga asoslanib ayrim takliflar ishlab chiqilganligi bilan ham ahamiyatli hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mamlakat iqtisodiyotining "strategik tarmog'i"dan biri bu – turizm hisoblanadi. Shunday ekan, ichki va tashqi turizmni rivojlantirish bilan bog'liq bo'lgan ayrim muammolari va ularning yechimiga bag'ishlangan ko'plab tadqiqotlar mahalliy va xorijlik olimlar va ilmiy izlanishlar olib borayotgan tadqiqotchilar tomonidan imkon qadar o'rganib kelinmoqda. Xususan, makro, mezo va mikro darajadagi turizm iqtisodiyotining asosiy jihatlariga oid ilmiy ishlar xususida xorijlik M.A.Morozov, N.S.Morozova, G.A.Karpova, L.V.Xoreva [7] va shuningdek, V.I.Azar [4] kabi olimlar tomonidan tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, asosan, ularning ishlarida turizmdagi asosiy iqtisodiy qonunlar va kategoriyalar, turistik agentlik faoliyatning asosiy moliyaviy-iqtisodiy ko'rsatkichlarning turlari va ularning xususiyatlariga oid tadqiqot ishlar o'rganilgan.

Mahalliy olimlarimizdan M.Q.Pardayev, I.S.Ochilov [6]lar tomonidan xizmat ko'rsatish sohasi korxonalarida samaradorlikni oshirishga doir ilmiy ishlar bo'yicha tadqiqotlar olib borilgan, qolaversa, Z.I.Usmanova [10]ning tadqiqotlarida esa, asosan turistik-rekratsion korxonalardagi raqobatbardoshlikni ta'minlashga oid tadqiqotlarga bag'ishlangan. Shuningdek, milliy turizm tarmog'ini rivojlantirishda kiruvchi turistik oqimning o'zgarish tendensiyalari xususida M.Amonboyev, S.Sh.Xalilov [9] hamda milliy iqtisodiyotda turizm tarmog'ini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish oid masalalarda esa, J.N.Abiyev [8]ning tadqiqotlarida ko'rishimiz mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida iqtisodiy tahlil qilish, qiyosiy taqqoslash, statistik guruhlash, monografik kuzatish, mantiqiy va abstrakt fikrlash usullaridan keng foydalanilgan.

Tadqiqot ishi davomida olingan asosiy ilmiy natijalarning ishonchliligini ta'minlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi prezidenti xuzuridagi Statistika agentligi va O'zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi huzuridagi Turizm qo'mitasi ma'lumotlari, sohaning yetakchi olimlarining ilmiy adabiyotlari va internet tarmog'idan olingan ma'lumotlardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston o'zining boy tarixi, ko'xna obidalari, qadimiy va tarixiy osori atiqalari va ajoyib tabiati nafaqat xorijliklarni balki yurtdoshlarimizni ham doimo o'ziga maftun etib kelgan. Shunday ekan, zaminimiz ulkan turistik imkoniyatlarga boy bo'lgan turizm xizmatlarini amalga oshiruvchi yuqori salohiyatga ega bo'lgan dunyo mamlakatlaridan biri hisoblanadi. Boisi shundaki, millat, makon va zamon tanlamaydigan mezonlarga javob beradigan nafaqat tarixiy obidalar, balki o'ziga xos bo'lgan tabiat manzaralari, qolaversa, zamonaviy ko'rinishlari bilan ham diqqatga sazovor madaniy va xushmanzara obyektlar yurtimizda nihoyatda ko'p. Ana shu jihatlarning o'zi mamlakatimizdagi sayyohlik-turizm yo'nalishida ulkan imkoniyat, katta iqtisodiy salohiyatning mavjudligini ko'rsatadigan diyor ekanligidan dalolat beradi.

Mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlar natijalari tahlili shundan dalolat bermoqdaki, islohotlarning qisqa va o'rta muddatli maqsadlari izchil amalga oshirilib, belgilangan mezonlarga erishilmoqda. Shu ma'noda, mamlakatimizning ko'plab xalqaro reytinglardagi o'rni yanada mustahkamlanib jadal iqtisodiy yuksalish tendensiyasiga ega bo'lib jahon hamjamiyati tomonidan yuksak e'tiroflar bilan tilga olinayotganligini ko'rishimiz mumkin. Buning yorqin ifodasi sifatida, Ko'hna va boqiy Buxoro shahri 2020-yilda "Islom madaniyati poytaxti" [26], Qo'qon shahri esa 2022-yil – turkiy dunyo turizm poytaxti [22] bo'lganligi, 2023-yil 16-oktyabr kuni BMT Butunjahon turizm tashkiloti (UNWTO) Bosh Assambleyasining yubiley 25-sessiyasi doirasida Samarqand shahriga "Jahon madaniy turizm poytaxti" [21] maqomini berish to'g'risida deklaratsiya qabul qilinganligini, Xiva shahri 2024-yilda "Islom dunyosining turizm poytaxti", [18] deb e'lon qilinganligini, Shahrisabz shahri esa, Iqtisodiy hamkorlik tashkilotining (IHT) 2024-yilgi turistik poytaxti [25] etib tanlanganligini misol keltirishimiz mumkin.

Bundan tashqari, 2023-yilda O‘zbekiston Amerikaning Travel Lemming onlayn sayohat qo‘llanmasida dunyodagi 50 ta eng yaxshi sayyohlik yo‘nalishi ro‘yxatidan joy oldi va 9-o‘rinni egalladi [23].

Jahon hamjamiyati tomonidan mamlakatimizning turistik salohiyatidan kelib chiqib uning imkoniyatlari shunday yuksak e’tiroflar bilan tilga olinayotgan bir vaqtda mamlakatimizda mahalliy va xorijiy turistlar uchun qanday qulayliklar yaratib berilayotganligi ko‘pchillikni qiziqtirishi tabiiy hol, hisoblanadi.

Shunday ekan, mamlakatimiz prezidentining tashabbusi bilan milliy iqtisodiyotimizda turizm sohasini devirsifikatsiya qilish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, aholining daromadlarini oshirish orqali turmush darajasini yanada yahshilash, mamlakatimizda turizmning investitsiyaviy jozibadorligini oshirishni ta’minlash, strategik tarmoqlardan biri sifatida rivojlantirishning muhim yo‘nalishi va bu yo‘nalishni mamlakatimizning eng muhim “strategik soha”laridan biri sifatida e’tirof etib uning taraqqiyoti yo‘lida amaliy harakatlar olib borilmoqda.

Bu borada, Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasida ham mamlakatimizda turizmni rivojlantirish va turizm xizmatlari hajmini ko‘paytirish bo‘yicha qo‘plab chora-tadbirlar belgilab olindi. Birgina misol, kelgusi 5 yillikka mo‘ljallangan mazkur Taraqqiyot strategiyasining “Milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o‘sish sur’atlarini ta’minlash” deb nomlangan 3-ustuvor yo‘nalishida “Respublikaning eksport salohiyatini oshirish orqali 2026 yilda respublika eksport hajmlarini 30 milliard AQSH dollariga yetkazish”ni maqsad qilib olingan. Bu maqsadga erishish uchun esa, “turizm kabi boshqa xizmatlar eksportini 1,7 baravarga oshirish yoki 4,3 milliard AQSH dollariga yetkazish” [14] vazifasi belgilab olindi.

Bundan tashqari, “O‘zbekiston bo‘ylab sayohat qiling” dasturi doirasida respublikamizning turistik salohiyati yuqori bo‘lgan hududlar Toshkent, Jizzax, Samarqand, Navoiy, Buxoro va Xorazm kabi viloyatlarga, shuningdek Qoraqalpog‘iston Respublikasi va Toshkent shahriga sayyohlar oqimini yanada kuchaytirish hisobida mavjud resurslardan unumli foydalanib mahalliy sayyohlar sonini 12 million nafardan oshirish hamda respublikaga tashrif buyuradigan xorijiy turistlar sonini 9 million nafarga yetkazish bo‘yicha ham aniq maqsadlar belgilab olindi.

Darhaqiqat, 2024 -yilning 17-yanvar kuni mamlakatimiz Prezidenti Shavkat Mirziyoyev yuqorida ta’kidlagan va belgilab olingan ulkan maqsadlarni amalga oshirish bo‘yicha qat’iy harakatlarni o‘rganish va mamlakatimizga xorijiy turistlar oqimini oshirish hamda ichki turizmni faollashtirishga oid taqdimotlar bilan tanishish chog‘ida 2027-yilning 1-yanvargacha bo‘lgan muddatda turizm markazlaridagi tadbirkorlarning yer va mol-mulk solig‘ini 90 %gacha kamaytirish, 2026-yil 1-martgacha esa, zargarlik va oltin mahsulotlari uchun kerak bo‘ladigan asbob-uskunalar va texnologiyalarni bojxona bojidan ozod etish [20] bo‘yicha takliflar taqdim etildi.

Shu o‘rinda bir savol tug‘iladi. Xo‘sh, biz aslida kimni “turist”, deb aytamiz va ular qanday faoliyat turi bilan shug‘ullanishadi!? Mavjud adabiyotlar va boshqa manbalar tahlili shuni ko‘rsatmoqdaki, masalan, Vikipediya ochiq ensiklopediyasiga ko‘ra, “turist” – so‘zi fransuzcha “touriste” so‘zidan olingan bo‘lib – sayyoh, ya’ni turizm bilan shug‘ullanuvchi shaxs, turistik sayohat, yurish qatnashchisi, [27] degan ma’nolarni anglatadi.

O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 18-iyulda qabul qilingan “Turizm to‘g‘risida”gi Qonuni [1] va O‘zbekiston Respublikasi Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi qo‘mitasining 2023-yil 16-martdagi 5-son qarori bilan tasdiqlangan “Joylashtirish vositalariga (xizmatlarga) qo‘yiladigan sanitariya-gigiyena talablari” (0045-23-son SanQvaN) [15]ga ko‘ra, “turist” – vaqtincha bo‘lish mamlakatidagi (joyidagi) manbalardan daromad olish bilan bog‘liq bo‘lgan faoliyat bilan shug‘ullanmagan holda vaqtincha bo‘lish mamlakatiga (joyiga) yigirma to‘rt soatdan ketma-ket o‘n ikki oygacha bo‘lgan davrga boruvchi yoki vaqtincha bo‘lish mamlakatida (joyida) kamida bir kecha tunab qoluvchi jismoniy shaxs [13]ni tushinishimiz mumkin.

Shunday ekan, “turizm” nima degani? Qomus.info onlayn ensiklopediyasiga ko‘ra, turizm (frans. tour – sayr, sayohat), sayyohlik – sayohat (safar) qilish; faol dam olish turlaridan biri. Turizm deganda, jismoniy shaxsning doimiy istiqomat joyidan sog‘lomlashtirish, ma’rifiy, kasbiy amaliy yoki boshqa maqsadlarda borilgan joyda (mamlakatda) haq to‘lanadigan faoliyat bilan shug‘ullanmagan holda uzog‘i bilan 1 yil muddatga jo‘nab ketishi (sayohat qilishi) tushuniladi [28].

Bundan ko‘rinib turibdiki, haqiqatdan ham bugungi kunda turizm jahon iqtisodiyotining yetakchi tarmoqlaridan biriga aylanib ulgurdi. Bu borada O‘zbekistonda turizm industriyasini modernizatsiya qilish, sohani barqaror rivojlantirish uchun normativ-huquqiy bazani rivojlantirish va takomillashtirish, xorijlik mehmonlarga xalqaro standartlar asosida xizmat ko‘rsatishni tashkil etishga alohida e’tibor qaratilmoqda.

Mustaqillik yillarida xalqning tarixiy-madaniy merosini asrab-avaylash va yuksaltirish, milliy an’ana va urf-odatlarni, respublikaning diqqatga sazovor joylarini tiklash va obodonlashtirish bilan bir qatorda bu sohada sezilarli amaliy harakatlar amalga oshirilmoqda. Masalan, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 28-sentyabrda qabul qilingan 543-son qarori asosida 2022–2026-yillarda Buxoro viloyatida turizm sohasini yanada rivojlantirishning maqsadli ko‘rsatkichlari tasdiqlandi (1-jadval).

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

1-jadval: 2022–2026 yillarda Buxoro viloyatida turizm sohasini rivojlantirishning maqsadli ko'rsatkichlari dinamikasi [3]

№	Ko'rsatkichlar nomi	Yillar		2026-yilda 2022-yilga nisbatan kutilayotgan o'zgarishi	
		2022	2026	+;- hisobida	% hisobida
1.	Ichki turistlar tashrifi soni (mln kishi)	2,4	4,1	1,7	171
2.	Xorijiy sayyohlar soni (ming kishi)	450	1 800	1350	400
3.	Xizmatlar eksporti (mln AQSH doll)	121	300	179	248
4.	Joylashtirish vositalaridagi xonalar soni (ming)	5,399	7,976	2,577	148
5.	Mehmonxonalar nomer fondining bandlik darajasi	45	93	48	207
6.	Joylashtirish vositalaridagi o'rinlar soni (ming)	12,147	17,512	5,365	144
7.	Mehmonxonalar soni (dona)	178	258	80	145
8.	Oilaviy mehmon uylari soni (dona)	264	345	81	131
9.	Xostellar soni (dona)	55	76	21	138
10.	Internet (4G va 5G texnologiyalarini hisobga olgan holda) qamrovi darajasini oshirib borish	7	11	4	157

Yuqoridagi 1-jadval ma'lumotlaridan ham ko'rinib turibdiki, Buxoro viloyatining turizm sohasini rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy-islohotlar natijasida ichki turistlar tashrifi sonini 2022-yildagi 2,4 mln kishidan 2026-yilda 71 foizga oshishi kutilib, bu ko'rsatkich 4,1 mln kishigacha yetkazish prognoz qilinmoqda. Xuddi, shuningdek, xorijiy sayyohlar sonini ham 2022-yilga nisbatan yana kamida 4 baravargacha oshirish kutilmoqda.

Shuni yana, alohida ta'kidlab o'tish kerakki, hududiy turistik salohiyatni oshirishda joylashtirish vositalari, mehmonxonalar, oilaviy mehmon uylari, xostellar va ulardagi xona hamda o'rinlarning soni ham muhim o'rin tutadi. Shunday ekan, 2026-yilga kelib mazkur hududdagi mehmonxonalar sonini yana 80 taga ko'paytirib, oilaviy mehmon uylari va xostellar sonini ham mos ravishda qo'shimchasiga yana 80 va 81 tagacha oshirilishi qolaversa ulardagi o'rinlar sonini ham 5,4 mingtagacha oshirib birvarakayiga 17,5 mingtadan ortiqroq turist va sayyohni qabul qilib olish imkoniyatini yaratish ustida izlanishlar olib borilmoqda.

Butun dunyo mamlakatlari turizm industriyasi rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadigan asosiy omillaridan yana biri bu sohaga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini nechog'lik joriy etilganligiga ham bog'liq bo'ladi. Shunday ekan, tezkor axborotlar almashinuvini yo'lga qo'yishda va ularni tarqatishda, turizm mediasi orqali reklama va marketing xizmatlarini keng targ'ib etishda internet tarmog'ining ahamiyati katta hisoblanadi. Ayniqsa, mazkur xududda ham internet (4G va 5G texnologiyalarini hisobga olgan holda) qamrovi darajasini 7 dan 11 ga oshirib borish ko'zda tutilgan. Bundan ko'zlangan maqsad shuki, ichki turistlar va xorijiy sayyohlar oqimini oshirilishi natijasida ularga ko'rsatiladigan turizm xizmatlari eksportini ham, 2026 yilda 300 mln AQSH dollarigacha yetkazishni rejalashtirish mumkinligidan dalolat beradi.

Agar tahllilarga e'tibor qaratadigan bo'lsak, mamlakatimiz uchun 2023-yil oxirgi 4 yillikga qaraganda ancha sermahsul yil bo'ldi, deyish mumkin. Masalan, buni 2022-yil bilan solishtirgan holda ham ko'rish mumkin. Tashrif buyurgan sayyohlar soni 2022-yil hisobida qariyib 5,3 mln nafarni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yil yakuni bo'yicha O'zbekistonga tashrif buyurgan sayyohlar soni 6,6 mln kishini tashkil etib, oldingi yilga nisbatan 27 foizga o'sgan (1-rasm). 2024 - yil uchun esa, 11,250 mln. sayyohlarning tashrifi amalga oshirilishi prognoz qilinmoqda [2].

Sayyohlarni mamlakatimizda bo'lish vaqtini ham oshirish bilan bog'liq tegishli chora-tadbirlarni amalga oshirish mamlakatimizning iqtisodiy salohiyatini yanada yuksaltirishga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi. Masalan, tahlillarga ko'ra, " ... sayyohlarning O'zbekistonda bir kun ko'proq qolishi yillik turizm eksportini 300 million dollarga oshirar ekan. Xorazmda turistlarning qolish muddati – o'rtacha 2 kun va sarflaydigan mablag'i – 220 dollar ekan. Xorijiy turistlar Buxoro, Samarqandga qaraganda Xorazmda 2,5 baravar kam, lekin Xorazmda sayyohlarni 3-4 kun olib qolish va 400-500 dollar sarf qilishlari uchun barcha imkoniyatlar bor [24]. O'zbekistonga tashrif buyurgan bir sayyohning o'rtacha qilgan xarajati 2023-yilda 323 dollarga (Sayyohlarning o'rtacha qilgan xarajati umumiy safarlar eksportini mamlakatga tashrif buyurgan turistlar soniga nisbati orqali hisoblangan) to'g'ri kelib, oldingi yilga nisbatan 5 foizga oshdi[29]. Shu boisdan ham bo'lsa kerakki, 2023-yilda jami xizmatlar eksportida safar xizmatlari ulushi 41 foizga yetib, 2,1 mlrd dollarni tashkil qilgan [29]. Ushbu tahlillardan shuni anglab olish mumkinki, 2023-yil mamlakatimiz uchun "sermahsul yil" bo'ldi deb aytishimiz mumkin.

1-rasm: O‘zbekiston Respublikasiga turistik maqsadlarda kelgan chet el fuqarolari [2], ming kishi

Darhaqiqat, “Turizm sohasi – orzular ko‘prigi” yoki “Turizmni madaniyatlar rishtasi” deb ham bejizga e’tirof etishmaydi. Ichki turizm va xorijiy sayyohlik xizmatlaridan foydalanish uchun foydalanuvchilarga qulay bo‘lgan vaqt imkoniyatini yaratib berishni ham tashkil etish dolzarb bo‘lgan masalalardan biri hisoblanadi. Shunday ekan mamlakatimiz aholisini ham ushbu xizmat turlaridan foydalanishlari uchun ayniqsa, ularga yetarli vaqt sharoitlarini ham ta’minlanib berilmoqda. Boisi shundaki, ma’naviy ozuqa olgan kadrlarning ish faoliyatida samaradorlik yuqori bo‘ladi va bu o‘z navbatida inson doimo yaxshi yashashga haqli ekanligiga da’vat etadi.

Kundalik hayotimiz davomida har qaysi bir inson borki u dam olish huquqiga ega hisoblanadi. Bu holatning huquqiy asosi esa, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 45-moddasida ham “Har kim dam olish huquqiga ega” [14], ekanligi belgilab qo‘yilgan.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksining 207-moddasida “Xodimlarga har haftada dam olish kunlari beriladi” [17], deb yozib qo‘yilgan bo‘lsa, 208-moddasiga binoan yana qo‘shimcha ravishda “1-yanvar – Yangi yil, 8-mart – Xotin-qizlar kuni, 21-mart – Navro‘z bayrami, 9-may – Xotira va qadrlash kuni, 1-sentyabr – Mustaqillik kuni, 1 oktyabr – O‘qituvchi va murabbiylar kuni, 8 dekabr – O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi kuni, Ro‘za hayit (Iyd al-Fitr) diniy bayramining birinchi kuni va Qurbon hayit (Iyd al-Adha) diniy bayramining birinchi kuni” [27] sifatida ishlanmaydigan bayram kunlari ekanligi belgilab qo‘yilgan. Bundan tashqari, xodimlarning uzluksiz dam olish kunlarini mazmunli tashkil etish, ichki turizmni rivojlantirishga hissa qo‘shish maqsadida yuqorida nomlari keltirilgan rasmiy sanalarni nishonlash davrida qo‘shimcha ishlanmaydigan kunlarni belgilash va dam olish kunlarini ko‘chirish bo‘yicha ham tashkiliy ishlar amalga oshirib kelinmoqda. Birgina misol, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 22-dekabrda qabul qilingan “2024-yilda rasmiy sanalarni nishonlash davrida qo‘shimcha ishlanmaydigan kunlarni belgilash va dam olish kunlarini ko‘chirish to‘g‘risida”gi PF-213-son[19]li farmoniga binoan, barcha xodimlar uchun (ish haftasining turidan qat’i nazar) 22-mart – juma, 11-aprel – payshanba, 18-iyun – seshanba, 3-sentyabr – seshanba va 31-dekabr – seshanba shuningdek, 6 kunlik ish haftasida ishlaydigan xodimlar uchun esa, 2-yanvar – seshanba, 23-mart – shanba, 12-aprel – juma, 31 avgust – shanba va 30 dekabr – dushanba hamda 5 kunlik ish haftasida ishlaydigan xodimlar uchun 6-yanvar – shanba kunidan 2-yanvar – seshanba kuniga, 13-aprel – shanba kunidan 12-aprel – juma kuniga va 14-dekabr – shanba kunidan 30-dekabr – dushanba kuniga dam olish kunlarini ko‘chirish tartibi belgilab qo‘yildi.

Demak, mamlakatimizda yuqorida sanab o‘tilgan kunlari kamida ichki turizmni rivojlantirish uchun qulay imkoniyat hisoblanadi. Chunki, jamoaviy dam olish mehnat jamoalari uchun nafaqat birgalikda maroqli vaqt o‘tkazish, balki xodimlarni rag‘batlantirish va birlashtirishning samarali vositasidir. Bunday tadbirlar tufayli ish samaradorligi oshadi, tashkilot muhiti yaxshilanadi va xodimlar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar yanada mustahkamlanadi.

Yuqoridagi tahliliy mulohazalardan shunday xulosa qilish mumkinki, mamlakatimizda nafaqat oddiy aholi bo‘g‘inlari uchun balki mehnat faoliyatini olib borayotgan barcha mehnatkash xodim va mutaxassislarimizni mehnat ish haftasidan so‘ng yoki rasmiy bayram sanalarini munosib ravishda o‘tkazish hamda dam olishlarini ta’minlash maqsadida aqliy va jismoniy resurslarni to‘ldirib maroqli xordiq olishlari uchun juda yaxshi qulay imkoniyatlar yaratib berilgan. Demak, turizm sohasini yanada rivojlantirish kerak. Boisi shundaki, “... bugungi kunda jahon turizm bozori hajmi qariyb 9 trillion dollarni tashkil etmoqda. Dunyoda ish bilan band aholining har o‘ninchisi ushbu sohada faoliyat yuritmoqda [30]. Biroq, “... O‘zbekiston yalpi ichki mahsulotidagi turizm sohasi ulushi bor-yo‘g‘i 2,3 foiz. Xorijiy davlatlarda ushbu ko‘rsatkich 10 foizgacha yetadi” [31].

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

Shunday ekan, turizm sohasi yangidan-yangi bo‘sh ish o‘rinlari yaratish uchun qulay imkoniyatlardan biri ham hisoblanadi. Amalga oshirilgan sa’y-harakatlar tufayli birgina, “ ... 2022-yilda turizm sohasida jami qiymati 22,1 trln so‘mlik 735 ta loyihalar ishga tushirilib, tarmoqda qo‘shimcha 23 mingga yaqin yangi ish o‘rni yaratildi [32].

Bundan shuni anglash mumkinki, mamlakatimizda mazkur yo‘nalishda yechimini kutib turgan hali ko‘plab amaliy ishlarning bajarilishi lozim ekanligi yaqqol ko‘rinib turibdi. Jumladan, turizmni yanada rivojlantirishga to‘sqinlik qilayotgan quyidagi qator muammolarni sanab o‘tishimiz mumkin:

Birinchidan, turizm xizmatlarini ko‘rsatishda malakali gid xizmatlarining yetishmasligi;

Ikkinchidan, mexmonxonalarda servis xizmatlarining yetarli darajada yaxshi rivojlanmaganligi (masalan hududlardagi mehmonxonalar va xostellarda elektr energiyasi ta’minotidagi uzilishlar, qish-kuz mavsumida isitish va sovutish tizimi bilan bog‘liq muammolar, internet va mobil aloqa xizmatlari bilan bog‘liq muammolar, sayyohlar uchun ularning avtomobillariga malakali texnik xizmatlarini ko‘rsatishdagi oqsoqlanishlar, bank xizmatlarining to‘laqonli emasligi (uzkard, xumo va viza karta tizimlarida o‘zaro integratsiyalashuv mavjud emasligi));

Uchunchidan, sifatli va halqaro andozalarga mos reklama va marketing xizmatlarining talab darajasida emasligi;

To‘rtinchidan, sayyohlik turizmiga ihtisoslashtirilgan hududlarda rejali transport xizmatlarining yo‘lga qo‘yilmaganligi;

Beshinchidan, ihtisoslashtirilgan turizm hududlarida mahalliy aholi qatlamlarining milliy an’analarimizni o‘zida mujassamlashtirgan har xil marosimlarni targ‘ib etishga xizmat qiluvchi bilim va tajribalarining yetarlicha shakllanmaganligi;

Oltinchidan, turizm sohasida navigatsiya tizimining axborot belgilari yaxshi rivojlanmaganligi;

Yettinchidan, avia va temiryo‘l transport vositalaridan foydalanish bilan bog‘liq bo‘lgan muammolarning mavjudligi;

Sakkizinchidan, turizm hududlarida savdo-sotiq xizmatlari tizimli ravishda yo‘lga qo‘yilmaganligi;

To‘qqizinchidan, turoperator, mehmonxona, transport korxonalari, oliygohlarning vakillari o‘rtasidagi olib borilayotgan ishlar tizimli ravishda uyg‘unlashmaganligi kabi muammolar mavjuddir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagi tahliliy fikr va mulohazalarimizdan kelib chiqib, respublikamizning turizm salohiyatini tobora jadal rivojlantirish hamda mahalliy va xorijiy turistlar sonini yanada oshirish yo‘lida quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz:

- Mamlakatimizni targ‘ib qiluvchi maxsus mediakontentlar nashr qilish;
- Respublikamizning turistik salohiyatiga bag‘ishlangan o‘zbek va xorijiy tillardagi sifatli videoroliklarni doimiy ravishda tayyorlab borish va targ‘ib etish;
- qishloq joylardagi barcha turdagi yo‘llarni elektr energiya infratuzilmalari bilan muttanosib ravishda jahon andozalariga moslashtirish;
- mavsumiy sport turizmi bilan bog‘liq servis xizmatlarini rivojlantirish, ekologik turizm, qo‘riqxona, tabiat maskanlari va tabiat yodgorliklari imkoniyatidan foydalanish;
- “O‘zbekiston tashrif qog‘ozi”ni ishlab chiqish;
- “O‘zbekiston turizm brendi” haqidagi ma’lumotlarni ijtimoiy tarmoqlarda hamda mahalliy va halqaro ommaviy ahborot vositalarida doimiy ravishda targ‘ib etib borish;
- Mamlakatimizdagi turizm sohasida ishlab chiqilgan tartib- qoidalarni xalqaro me’yor va standartlarga implementatsiya qilish.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, yuqorida sanab o‘tilgan muammolarning yechimiga bag‘ishlangan amaliy xarkatlarni olib borish va bunda soha yaxshi rivojlangan davlatlarning halqaro tajribalarini mamlakatimiz sayyohlik yo‘nalishida targ‘ib qilish va keng joriy etish mamlakatimizda sayyohlik sohasining taraqqiy etishiga olib keladi hamda valyuta tushumlarini oshirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabityotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining 18.07.2019-yilda qabul qilingan "Turizm to'g'risida"gi Qonuni, O'RQ-549-son. https://lex.uz/docs/4428097
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-yanvarda qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5611-son Farmoni bilan tasdiqlangan "2019-2025-yillarda O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish KONSEPSIYASI"
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 28-sentyabrda qabul qilingan "2022 – 2026 yillarda Buxoro viloyatida turizm sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 543-son qarori. https://lex.uz/ru/docs/6212874#6217692
4. Азар В.И. Экономика и организация международного туризма. М.: Экономика, 1984.
5. Karimov I.A. "Bunyodkorlik yo'lida". −Toshkent. O'zbekiston 1996-yil. −285 b.
6. Pardayev M.Q., Ochilov I.S. Xizmat ko'rsatish sohasi korxonalarida samaradorlikni oshirish yo'llari. –Monografiya. –Toshkent. −2011.
7. Морозов М.А., Морозова Н.С., Карпова Г.А., Хорева Л.В. / Экономика туризма: учебник / – М.: Федеральное агентство по туризму, 2014. − 320 с.
8. Abiyev J.N. Milliy iqtisodiyotda turizm tarmog'ini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun tayyorlangan dissertatsiya avtoreferati. Samarqand, 2019 y. – 11-14 b.
9. Amonboyev M., Xalilov S.Sh.. Milliy turizm tarmog'ini rivojlantirishda kiruvchi turistik oqimning o'zgarish tendensiyalari. / "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 6, noyabr-dekabr, 6/2021 (№ 00056) yil, -B. 402-413. http://iqtisodiyot.tsue.uz
10. Usmanova Z.I. Turistik-rekratsion korxonalardagi raqobatbardoshlikni ta'minlovchi tizimli ko'rsatkichlar. /"Экономика и социум" Электронное научно-практическое периодическое международное издание. №6(109)-2 2023. -С. 1053-1057.
11. Fayziyev O.R., Xalikov S.A. O'zbekistonning sayyohlik salohiyati va uni rivojlantirish imkoniyatlari / Xorazm Ma'mun akademiyasi axborotnomasi. – Xorazm Ma'mun akademiyasi, 2024-y. −№1/2 – B. 117-119.
12. O'zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi huzuridagi Turizm qo'mitasi ma'lumotlari (https://uzbektourism.uz/research/statistics)
13. https://lex.uz/docs/4428097
14. https://lex.uz/docs/5841063
15. https://lex.uz/docs/6423204
16. https://lex.uz/docs/6445145
17. https://lex.uz/docs/6257288
18. https://lex.uz/docs/6531531
19. https://lex.uz/docs/6704048
20. https://president.uz/uz/lists/view/6974
21. https://president.uz/uz/lists/view/6765
22. https://uza.uz/uz/posts/samarqand-2023-yilda-butunzhahon-turizm-poytaxti_423962
23. https://uza.uz/uz/posts/ozbekistonga-49-million-nafar-xorizhlik-sayyoh-kelgan_554168
24. https://uz24.uz/uz/articles/tourism-1-9
25. https://qalampir.uz/news/sha%D2%B3risabz-sha%D2%B3ri-2024-yilgi-i%D2%B3t-turizm-poytakhti-etib-tanlandi-74074
26. https://qalampir.uz/news/bukhoro-islom-madaniyati-poytakhti-deb-e-lon-k-ilindi-8525
27. Vikipediya ochiq ensiklopediyasi - https://uz.wiktionary.org/wiki/turist#Sinonimlari
28. Qomus.info онлайн энциклопедияси - https://qomus.info/
29. https://www.xabar.uz/mahalliy/bir-sayyohning-ozbekistonga-ortacha-qancha-mabl
30. https://gujum.uz/turizm/turizm-va-sportni-rivojlantirish-masalalari-muhokama-qilindi/
31. https://kun.uz/79188325
32. https://m.kun.uz/news/2023/10/16/ozbekistonda-turizm-sohasi-2017-2023-yillarda-islohotlar-qanday-natijalar-ga-olib-keldi

TARAQQIYOT PROGRESS ПРОГРЕСС

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.